

NAAM: Samuel CRAMER (1842-1913)

PERSONALIA

geboren: 3 juli 1842, te Middelburg

overleden: 30 januari 1913, te Amsterdam

partner: gehuwd met (1) Maria Charlotte de Clercq; (+1898)
en met (2) Maria A. Stuart, in 1900

familie: hij is zoon van Alle Meenderts Cramer (1805-1894), dg predikant te Huizinge en Middelburg en Vlissingen en vader van Alle Meinderts Cramer (1876-1920), dg predikant te St. Anna Parochie; hij krijgt met de Clercq 3 kinderen

OPLEIDING

proponent: 1866

overig:

PORTRET: Doopsgezind Jaarboekje 1914, frontispice; ook beeldbank AllardPierson (zie onderaan)

LOOPBAAN als predikant en in sommige overige functies

AMBT/FUNCTIE	PLAATS/GEMEENTE/INSTELLING	DAG	MND	JAAR	TOT	DAG	MND	JAAR
predikant	Zijldijk	18	nov	1866	-	18	sep	1870
predikant	Emden	25	sep	1870	-	13	okt	1872
predikant	Enschede	20	okt	1872	-	8	mrt	1885
predikant	Zwolle	15	mrt	1885	-	20	apr	1890
hoogleraar	Amsterdam, Doopsgezind Seminarie	26	sep	1890	-		jun	1912

PUBLICATIES

BOEKEN

- Circulaire van de commissie tot onderzoek naar eventuele wijzigingen in de bepalingen betreffende geldelijke ondersteuning aan studenten en Proponenten nu onder studenten en Proponenten 'mannelijke' als 'vrouwelijke' moeten worden verstaan / Amsterdam / 1905 (DDC)
- Feestbundel ter herinnering aan de viering van het vijftig jarig bestaan van E.T.E.B.O.N. / Zwolle / 1864 (DDC)
- [Verslag over de lotgevallen der Universiteit van Amsterdam, bij de overdracht van het rectoraat op 18 Sept. 1900 in de aula der universiteit](#) / Amsterdam / 1900 (DDC) [delpher]
- [Rede, gehouden bij de herdenking van het honderd-jarig bestaan der Algemeene Doopsgezinde Sociëteit op 28 September 1911](#) / s.l., [S.l.] : Vereeniging voor de Doopsgezinden in de verstrooiing / 1911 [uvaerfgoed] [IDEM](#) [delpher] [IDEM](#)[delpher]
- [De godsvrucht voorwerp van historisch onderzoek : rede, op 8 Jan. 1900 ter gelegenheid van den dies natalis der Universiteit van Amsterdam gehouden](#) / Amsterdam, Joh. Müller / 1900 [delpher]
- [Does liberal christianity want organizing in special churches and congregations ?](#) / s.l., s.n. / ca 1900 [delpher]
- [Artikel 171 grondwet en de scheiding yan staat en kerken](#)/ s.l., s.n. / 1902
- [Christen-godsvrucht in doopsgezind gemeentelven : Afscheids- en intrepreek, gehouden te Enschede en te Zwolle](#) / Enschede, M.J. van der Loeff / 1885 [delpher]

- [De godsdienstige richtingen in de Enschedeesche Gemeente en in de Ned. Hervormde Kerk / Enschede, M.J. van der Loeff / 1877 \[google books\]](#)
- [Levensbericht van Chr. Sepp / Leiden, E.J. Brill / 1891 \[google books\]](#)
- [Bitte um Mitteilung und Verteilung an die Gemeindeglieder / Berlijn / 1884 \(DDC\)](#)
- [Der alttestamentliche Gottesname Jahwe im Lichte von 2. Mose 3, 14 : wissenschaftliche Hausarbeit / s.n. / 1956](#)
- [Konservatief modernisme, godgeleerdheid en volksleven / Leiden, S.C. van Doesburgh / 1882 \[google books\] \[oclc\]](#)
- [Beschrijvende en toegepaste godgeleerdheid in haar verschil en onderling verband : Rede ter aanvaarding van het hoogleeraarsambt in de godgeleerdheid aan de universiteit van Amsterdam en dat aan de kweekschool der Algemeene Doopsgezinde Sociëteit den 26sten september 1890 uitgesproken / Amsterdam, P.N. van Kampen & Zoon / 1890 \[google books\] \[oclc\]](#)
- [Zwingli's leer van het godsdienstig geloof ; dissertatie / Middelburg, J.C. & W. Altorffer / 1866 \[google books\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 10e dl.: De geschriften van Dirk Philipsz. / bew. door F. Pijper / Nijhoff / 1914 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 9e dl.: Geschriften van gemengden aard \(van Utenhove, Cooltuyn, e.a.\) / bew. door F. Pijper / Nijhoff / 1912 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 8e dl.: Het martelaarschap van Hendrik Vos en Joannes van den Esschen, Willem van Zwolle, Hoste vander Katelijne, Christophorus Fabritius en Oliverius Bockius, Guido de Bres en Peregrin de La Grange / Nijhoff / 1911 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 7e dl.: Zestiende-eeuwsche schrijvers over de geschiedenis der oudste Doopsgezinden hier te lande / Nijhoff / 1910 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 6e dl.: Geschriften van Joann. Pupper van Goch en Corn. Grapheus. Confutatio determinationis Parisiensis contra M.L. Nijhoff / 1910 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 5e dl.: Nederlandsche Anabaptistica \(geschriften van Henrick Rol, Melchior Hoffman, Adam Pastor, De Broederlicke Vereenige\) / Nijhoff / 1909 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 4e dl.: Leerstellige en stichtelijke geschriften van Ioann. Anastasius Veluanus e.a. / bew. door F. Pijper / Nijhoff / 1906](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 3e dl.: De oudste Roomsche bestrijders van Luther / Nijhoff / 1905 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 2e dl.: Het offer des Heeren : \(de oudste verzameling Doopsgezinde martelaarsbrieven en offerliederen\) / bew. door S. Cramer / Nijhoff / 1904 \[delpher\] idem \[dbnl\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden ; 1e dl.: Polemische geschriften der Hervormingsgezinden / Nijhoff / 1903 \[delpher\]](#)
- [Bibliotheca reformatoria Neerlandica : geschriften uit den tijd der Hervorming in de Nederlanden / Nijhoff / 1903-1914](#)

- [Das liberale Christenthum : Vertheidigungsrede gegen die Schrift des Herrn Pastor Frerichs: Unsere Stellung zum Protestantenverein](#) / Emden etc., Heynel / 1872 [google books] [oclc]
- [Ontwerp-wijziging van de Statuten der Vereenigde Doopsgezinde gemeente te Amsterdam en ontwerp-contract tusschen haar en eene buurtgemeente](#) / {Amsterdam}, s.n. / 1899 [google books] [oclc]
- [Toelichting op de Stuers' Geschiedenis der Groote Kerk te Haarlem](#) / s.l., s.n. / [1893] [oclc]
- [De kamer van navraag te Enschede](#) / [Enschede, s.n.] / [1880] [oclc]
- [Ons koninkrijk : afscheidspraak, gehouden in de doopsgezinde gemeente te Emden / Harlingen, Houtsma](#) / [1872] [oclc]
- [Ontwerp van stichting van vijf nieuwe doopsgezinde gemeenten te Amsterdam](#) / [Amsterdam] / 1898 [google books]
- [Ter aanbeveling van de vijf nieuwe doopsgezinde gemeenten te Amsterdam en het ontwerp tot stichting daarvan](#) / [Amsterdam, s.n.] / 1898 [oclc]

ARTIKELEN

- [Bij Prof. Scheffer's laatste arbeid voor de Bijdragen](#) / Doopsgezinde Bijdragen, 34ste Jg, p.1-39 / Leiden, E.J. Brill / 1894 (DDC) [delpher]
- [Menno's leven : vertaald door J. Wuite](#) / Doopsgezinde Bijdragen, 44ste Jg., p. 1-29 / Leiden, E.J. Brill / 1904 [delpher]
- [Carel van Ghendt](#) / Doopsgezinde Bijdragen, 51ste Jg., p.62 / Leiden, E.J. Brill / 1911 [delpher]
- [Boekbeoordeling: Edouard Mortet, Histoire Littéraire des Vaudois du Piémont](#) / Parijs / 1888 (DDC)
- [In memoriam. Sijtse Hoekstra Bz. \[20 Augustus 1822 – 12 Juni 1898\]](#) / Theologisch Tijdschrift / 1898 (DDC)

BRIEVEN

Amsterdam, Universiteit en Hogeschool van Amsterdam

- [Brieven van Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven van Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven van Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven aan Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven aan Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven aan Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven aan Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912
- [Brieven aan Pijnappel, Pibo Antonius](#) / 1912

Leiden, Universiteitsbibliotheek

- [Brieven van Boekhandel en Uitgeverij Martinus Nijhoff aan Pijper, Frederik; Cramer, Samuel](#) / 1910
- [Brieven van Boekdrukkerij L. van Nifterik Hz.](#) / 1909
- [Brieven van Stuart, M.A. Cramer-; Cramer, Samuel aan Pijper, Frederik](#) / 1906-1913
- [Brieven van Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen aan Pijper, Frederik; Cramer, Samuel](#) / 1902-1906
- [Brieven van Boekhandel en Uitgeverij Martinus Nijhoff aan Cramer, Samuel](#) / 1902-1909
- [Brieven van Minister van Binnenlandsche Zaken geschreven door Kuyper, Abraham aan Pijper, Frederik; Cramer, Samuel](#) / 1902
- [Brieven van Haagsch Genootschap tot verdediging van den Christelijken Godsdienst geschreven door Berlage, Hendrik Petrus](#) / 1902

- Brieven van Cramer, Samuel; Pijper, Frederik aan Minister van Binnenlandsche Zaken / 1902
- Brieven van Pijper, Frederik / 1901-1910
- Brieven aan Pijper, Frederik / 1901-1912
- Brieven aan Petit, Louis David / 1901-1907
- Brieven aan Beets, Nicolaas / 1895-1902

Den Haag, Koninklijke Bibliotheek

- Brieven aan Pijper, Frederik / 1901-1912
- Brieven aan Petit, Louis David / 1901-1907
- Brieven aan Scheurleer, Daniel François / 1899
- Brieven aan Beets, Nicolaas / 1895-1902
- Brieven aan Winkel, Jan te / 1891-1912
- Zie verder de bijgevoegde chronologische lijst der geschriften van Dr. S. Cramer (samengesteld door M.A. Cramer-Stuart) bij het artikel van W.J. Kühler in de Doopsgezinde Bijdragen van 1916.

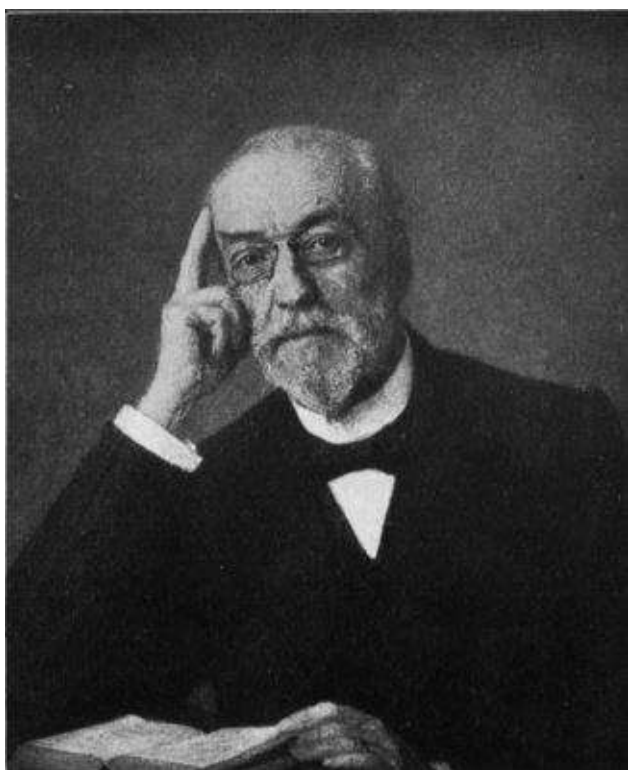
OVERIGE BIJZONDERHEDEN

- Als student had Samuel Cramer bezwaren tegen het seminarie. In de studenten Almanak van 1864 verscheen "Het Seminarium der Doopschgezinden te Amsterdam", wat hij samen met H.D. Tjeenk Willink had geschreven. Door de scherpe toon gaf dit artikel veel aanstoot.
- Tijdens zijn predikantschap in Zwolle maakte hij in 1886 'bezoekreizen' naar de doopsgezinde gemeenten in Duitsland. Verslagen daarvan verschenen in de Doopsgezinde Bijdragen.
- Door zijn toedoen werd de "Vereinigung der Mennoniten-Gemeinden im deutschen Reiche" opgericht.
- Na vier gemeenten gediend te hebben werd hij in 1890 tot hoogleraar aan het seminarie benoemd.
- In alle aangelegenheden van de Doopsgezinde Sociëteit had hij de hand.
- Hij correspondeerde met talloze gemeenten en door zijn bemiddeling ontvingen velen steun.
- Hij was secretaris van het Fonds tot verhoging van de leraarstractementen, als ook van het Weduwenfonds
- Daarnaast zorgde hij voor het beheer en de uitbreiding van de bibliotheek van de Amsterdamse doopsgezinde gemeente.
- De redactie van de "Doopsgezinde Bijdragen" ging na De Hoop Scheffer's dood op hem over;
- van "Teyler's Theologisch Tijdschrift" was hij mede-oprichter en redacteur.
- Naast de grote lijst met geschriften, weinig wetenschappelijke werk, onderhield hij ook een uitgebreide briefwisseling. (Zie boven)

BRONNEN

NAMEN BRONNEN	JG	NR.	DEEL	DG	MD	JAAR	PAG.	AFB.
Mennonite Encyclopedia [gameo]			I				p.730-732	
Doopsgezind Jaarboekje 1914 [uvaerfgoed] (I.M. 'Bij het Portret' 1 ^e pagina, door J. Wuite + portret als frontispice)	13					1913	p. 21-35	portret als frontispice [uvaerfgoed]
De Zondagsbode [delpher] (bericht redactie)	26	13		26	01	1913	p.50-51	
De Zondagsbode [delpher] (I.M. door H. Boetje)	26	14		2	02	1913	p. 53-54	
De Zondagsbode [delpher] (I.M. door F.C. Fleischer)	26	15		9	02	1913	p. 57	
De Zondagsbode [delpher] (I.M. door J.P. v an der	26	15		9	02	1913	p. 57-58	

NAMEN BRONNEN	JG	NR.	DEEL	DG	MD	JAAR	PAG.	AFB.
Vegte)								
De Zondagsbode [delpher] (I.M. door F. Dijkema)	26	16		16	02	1913	p. 61-62	
De Zondagsbode [delpher] (herinneringen aan C. door K. Vos)	30			17	12	1916	p. 26-27	
Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde [dbnl] levensbeschrijving plus bibliografie va. p. 95)						1913	p. 71-95 plus p. 95-101	
Doopsgezinde Bijdragen 1916 [delpher] (levensbeschrijving door W.J. Kühler eerder in het Jaarboek van de Maatschappij der Ndl Letteren)						1916	p. 1-24	
Doopsgezinde Bijdragen [delpher] (lijst geschriften door S. Cramer. eerder in Jaarbericht Mij. der Ndl Letterkunde))						1916	p. 25-32	

< uit: *Doopsgezind Jaarboekje*, Jg. 13, 1914, frontispice, reproductie in [Beeldbank AllardPierson](#) [uvaerfgoed]